

технологій, можливостей Інтернет-технологій, зокрема хмарних і web-технологій; неповнота уявленнь щодо змісту художнього образу; брак знань із мистецтва, невідповідність створених художніх продуктів засобами комп'ютерних технологій потребам і можливостям учнів; недостатня самостійність і наполегливість при виконанні завдань, досить часте звертання за допомогою. *Подальшу* свою роботу вбачаємо у розробці завдань з мультимедійних технологій.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Гац Х. Нові інструментарії журналістики або як врятувати нудний контент [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://www.mediakrytyka.info/ohlyady-analytika/novi-instrumentariyi-zhurnalistyky-abo-yak-vryatuvaty-nudnyy-kontent.html>.

2. Марченко А. А. Особливості застосування новітніх інформаційних технологій в освітньому процесі вищої школи / А. А. Марченко // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»: Зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2009. – Вип. 18. – С. 134–138.

3. Чічановський А. Національна держава та її засоби масової комунікації у глобалізаційному світі / Анатолій Чічановський // Україна на шляху до Європи / Упорядники: Шкляр В. І., Юричко А. В. – К., 2006. – С. 213–225.

REFERENCES

1. Hats, Kh. *Novi instrumentariyi zhurnalistyky abo yak vryatuvaty nudnyy kontent*. [New journalism

tools or how to save boring content] [Elektronnyy resurs] – Режим доступу <http://www.mediakrytyka.info/ohlyady-analytika/novi-instrumentariyi-zhurnalistyky-abo-yak-vryatuvaty-nudnyy-kontent.html>

2. Marchenko, A. A. (2009). *Osoblyvosti zastosovannya novitnikh informatsiynykh tekhnolohiy v osviti'omu protsesi vyshchoyi shkoly*. [Features of application of the latest information technologies in the educational process of higher education]. Pereyaslav-Khmel'nyts'kyu.

3. Chichanov'skyi, A. (2006). *Natsional'na derzhava ta yiyi zasoby masovoyi komunikatsiyi u hlobalizatsiynomu sviti*. [The nation state and its mass media in the globalized world]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ТКАЧЕНКО Анастасія Володимирівна – аспірантка кафедри педагогіки Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д Ушинського.

Наукові інтереси: педагогіка вищої школи, формування особистості майбутніх фахівців з дизайну.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

TKACHENKO Anastasia Volodymyrivna – post-graduate student of the Department of Pedagogy State institution «Southukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky».

Circle of scientific interests: higher education pedagogy, formation of the personality of future professionals from design.

*Дата надходження рукопису 28. 02. 2018 р.
Рецензент – д.п.н. професор О. С. Радул.*

УДК 377.8.011.3

ФЕСЕНКО Оксана Сергіївна – пошукувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка e-mail: 777oxana7@i.ua

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ Й РІВНІ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Рівень володіння майбутніми учителями початкової школи методичною компетентністю оцінюється за певними ознаками, які відображені в критеріях і показниках. Вони визначають ефективність впровадження розробленої моделі системи формування методичної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі вивчення дисциплін природничого

спрямування у педагогічному коледжі. Отже, проблема визначення критеріїв і показників для оцінки рівня сформованості методичної компетентності у майбутніх учителів являється актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки сучасними дослідниками, з-поміж яких: О. С. Антонова, В. В. Баркас, С. С. Вітвицька, А. М. Волощук,

І. О. Горіянова, Т. М. Гущина, Т. Е. Кочарян, О. В. Лебедева, Н. Г. Мокшина, Т. П. Спіріна, В. П. Студенікіна, Цюлюпа, В. А. Шадріна накопичено значний досвід щодо визначення критеріїв і показників, а також рівнів сформованості методичної компетентності майбутніх фахівців педагогічного профілю.

Мета статті полягає в обґрунтуванні критеріїв і показників та рівнів сформованості методичної компетентності у майбутніх учителів початкової школи у процесі вивчення дисциплін природничого спрямування в педагогічному коледжі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дефініція «критерій» розкривається як «певна ознака чи властивість, на основі якої відбувається оцінка чогонебудь» [2, с. 588; 3, с. 144; 4; 5; 6, с. 149]. «Показник – кількісна та якісна характеристика властивості або ознаки» [2, с. 1024; 1]. Ми розглядаємо критерій як основу для оцінювання змін у рівні сформованості методичної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі вивчення дисциплін природничого спрямування в педагогічному коледжі. Показники нами визначаються як кількісні характеристики властивостей методичної компетентності.

Досліджуючи особливості формування методичної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі вивчення природничих дисциплін у педагогічних коледжах, ми дійшли висновку, що структурні компоненти методичної компетентності майбутніх учителів слід враховувати перш за все при визначенні їхніх критеріїв. Спираючись на результати аналізу та узагальнення теоретичних підходів до виявлення структури методичної компетентності майбутнього вчителя початкової школи, нами визначено наступні компоненти: *мотиваційно-особистісний, змістовий, діяльнісний.*

Мотиваційно-особистісний компонент у структурі методичної компетентності майбутнього вчителя початкової школи включає мотиваційний, особистісний і рефлексивний складові, а також методичну мобільність. Цей компонент визначає цілеспрямованість особистості до методичного самовдосконалення. Зазначимо, що зовнішні та внутрішні мотиви методико-педагогічної діяльності залежать від розвитку й удосконалення професійних цінностей, а також професійно важливих якостей. Діагностика мотиваційно-особистісного компоненту здійснюється за *мотиваційно-ціннісним критерієм*, який визначає стійке прагнення майбутнього вчителя початкової школи до саморозвитку з метою формування

самоконтролю власної методичної діяльності.

Показниками *мотиваційно-ціннісного критерію* визначено:

- *позитивну мотиваційно-ціннісну спрямованість щодо формування й удосконалення знань, умінь і навичок; поглиблення знань з природничих дисциплін;*
- *професійно-важливі якості;*
- *професійні цінності особистості;*
- *здатність до методичної рефлексії;*
- *здатність до методичної мобільності.*

Для оцінки *мотиваційно-ціннісного критерію* методичної компетентності майбутніх учителів у процесі вивчення дисциплін природничого спрямування доцільно використовувати різні методи наукового дослідження: анкетування, педагогічне спостереження, бесіда, аналіз студентських науково-пошукових та дослідницьких проєктів, творчих робіт.

Змістовий компонент у структурі методичної компетентності майбутнього вчителя початкової школи визначає *методичну грамотність* і передбачає володіння знаннями з методики викладання педагогіки, психології, філософії, природничих дисциплін. Діагностика змістового компонента здійснюється за *когнітивно-інтелектуальним критерієм*, який ми розглядаємо як володіння майбутніми вчителями початкової школи теоретичними знаннями, необхідними для ефективного формування власної методичної компетентності й здійснення методичної діяльності в початковій школі.

Показниками *когнітивно-інтелектуального критерію* є:

- *опанування методико-педагогічними знаннями;*
- *опанування природничими знаннями;*
- *сформованість професійних якостей і цінностей.*

Для оцінки теоретичної підготовленості за *когнітивно-інтелектуальним критерієм* доцільно використовувати контрольні зрізи знань з дисциплін природничого спрямування, методики навчання природознавства, педагогіки і психології.

Діяльнісний компонент у структурі методичної компетентності включає: методичне мислення, методичну культуру; методичну творчість. Цей компонент передбачає наявність умінь, які забезпечують ефективність процесу формування і реалізації методичної компетентності. Для діагностики діяльнісного компонента визначено *практично-діяльнісний критерій*, який ми визначаємо як здатність майбутнього вчителя початкової школи реалізовувати й вдосконалювати методичну компетентність у процесі виконання певних видів робіт.

Показниками *практично-діяльнісного критерію є:*

– *уміння ефективно застосовувати синтез методико-педагогічних і природничих знань з метою формування в учнів цілісної картини світу в процесі викладання природознавства;*

– *уміння узагальнювати і реалізовувати методичний досвід, проявляти самостійність і активність у методичній діяльності;*

– *методичне проектування.*

У відповідності до розроблених критеріїв ми пропонуємо визначати *рівні* сформованості методичної компетентності майбутнього вчителя початкової школи. Теоретичне й практичне дослідження процесу формування методичної компетентності дозволило виявити наступні рівні: низький, середній, достатній і високий. Кожен рівень сформованості методичної компетентності майбутнього вчителя початкової школи відповідає певному показнику, встановленому відповідно до змістового наповнення; має якісну характеристику та кількісне наповнення. Експериментально встановлений інтервал кожного критерію змінюється від 1 до 4.

Перший рівень сформованості методичної компетентності майбутнього вчителя початкової школи – *низький або імітаційно-репродуктивний:*

– *мотиваційно-ціннісний критерій* цього рівня визначається такими показниками: потребою в оволодінні методичною компетентністю є нестійкою; відсутність чіткого усвідомлення мотивів, потреб, прагнень; низький рівень методичних і природничих знань; низький рівень самовиховання, самонавчання, саморозвитку; слабо розвинуті комунікативні уміння та організованість; відсутність або слабо розвинуті рефлексивні навички;

– *когнітивно-інтелектуальний критерій* цього рівня визначається такими показниками: володіння методико-педагогічними й природничими знаннями на репродуктивному рівні; відсутність професійних цінностей або фрагментарні прояви професійно важливих якостей майбутнього вчителя;

– *практично-діяльнісний критерій* цього рівня визначається такими показниками: відсутність або слабо вираженні уміння моделювати навчально-виховний процес з вивчення природничих дисциплін; вирішення природничих або методико-педагогічних завдань може відбуватися виключно на основі готових рекомендацій шляхом імітації способів і методів роботи. Показники низького рівня за кількісною характеристикою оцінюються в 1 бал.

Другий рівень сформованості методичної

компетентності майбутніх учителів початкової школи – *середній або репродуктивний:*

– *мотиваційно-ціннісний критерій* цього рівня визначається такими показниками: наявність недостатньої вмотивованості до вдосконалення власної методичної компетентності; не завжди відповідальне ставлення до вивчення природничих дисциплін у педагогічному коледжі; недостатнє володіння ціннісними орієнтирами і професійно важливими якостями; здійснення аналізу методико-педагогічної ситуації або самоаналізу власної методичної діяльності за допомогою викладача;

– *когнітивно-інтелектуальний критерій* цього рівня визначається такими показниками: часткове володіння природничою або методико-педагогічною термінологією, відтворення сутності окремих природничих явищ чи процесів;

– *практично-діяльнісний критерій* цього рівня визначається такими показниками: частково сформована здатність до комбінування у власній методико-педагогічній діяльності природничих та методико-педагогічних знань з метою створення цілісної картини світу, не завжди методично грамотно здійснюється моделювання процесів природничих явищ; не завжди доцільно обираються методи чи прийоми у проектуванні власної методичної діяльності; моделювання власної методико-педагогічної діяльності базується виключно на застосуванні відомих існуючих варіантів інструментарію; не завжди вдало застосовуються набуті теоретичні знання для реалізації міжпредметних методико-педагогічних та природничих зв'язків. Показники середнього рівня за кількісною характеристикою оцінюються в 2 бали.

Третій рівень сформованості методичної компетентності майбутніх учителів початкової школи – *достатній або моделювально-конструктивний:*

– *мотиваційно-ціннісний критерій* цього рівня визначається такими показниками: наявність достатньої вмотивованості до вдосконалення власної методичної компетентності; відповідальне ставлення до вивчення природничих дисциплін у педагогічному коледжі; володіння ціннісними орієнтирами і професійно важливими якостями; володіння власним емоційним станом, комунікативними здатностями; достатньо виражені старанність, відповідальність, утвердження духовних цінностей і норм поведінки; недостатня відкритість до методико-педагогічних інновацій через задоволення наявним рівнем теоретичної підготовки з природничих та методико-педагогічних дисциплін.

– *когнітивно-інтелектуальний критерій* цього рівня визначається такими показниками: достатнє володіння природничою або методико-педагогічною термінологією, але недостатньо глибоко відтворюється сутність природничих явищ чи процесів;

– *практично-діяльнісний критерій* цього рівня визначається такими показниками: достатньо сформована здатність до комбінування у власній методико-педагогічній діяльності природничих та методико-педагогічних знань з метою створення цілісної картини світу, але не завжди методично грамотно здійснюється моделювання процесів та природничих явищ; не завжди доцільно вірно обираються методи чи прийоми у проектуванні власної методичної діяльності; моделювання власної методико-педагогічної діяльності базується на застосуванні відомих існуючих варіантів інструментарію; недостатньо глибоко використовуються власні теоретичні знання у процесі здійснення науково-методичної діяльності; не завжди прагне до активної участі у науково-пошуковій діяльності. Показники достатнього рівня за кількісною характеристикою оцінюються в 3 бали.

Четвертий рівень сформованості методичної компетентності майбутніх учителів початкової школи – *високий або творчий*:

– *мотиваційно-ціннісний критерій* цього рівня визначається такими показниками: наявність стійкої вмотивованості до вдосконалення власної методичної компетентності, чітке усвідомлення значення і місця останньої у професіограмі майбутніх учителів; прояв особистої відкритості до пізнання нового, спрямованості до методичних інновацій у сфері викладання природничих дисциплін; високий рівень методико-педагогічної рефлексії; уміння здійснювати самоаналіз власної методичної діяльності з метою ефективного подолання педагогічних проблем;

– *когнітивно-інтелектуальний критерій* цього рівня визначається такими показниками: ґрунтовні знання понятійно-термінологічного апарату методико-педагогічних і природничих дисциплін; володіння усвідомленою системою методико-педагогічних і природничих знань; здатність методично грамотно розкривати сутність природничих явищ і процесів на високому методичному рівні; уміння переносити набуті знання у практичну методичну діяльність; глибоко усвідомлене володіння знаннями та професійними цінностями, наявність професійно важливих якостей майбутнього вчителя початкової школи;

– *практично-діяльнісний критерій* цього

рівня визначається такими показниками: самостійне продукування нових методичних підходів, технологій; активна участь у науково-дослідних проєктах, науково-методичній роботі, науково-пошуковій діяльності природничого спрямування; уміння самостійно виконувати дослідження природничих явищ і процесів, застосовуючи навички роботи із додатковими джерелами інформації; здатність до самоаналізу методичної діяльності (визначати власні помилки і самостійно обирати шляхи і способи їх усунення) з метою уточнення і більш ефективного методичного проектування. Показники середнього рівня за кількісною характеристикою оцінюються в 4 бали.

Отже, рівні сформованості методичної компетентності майбутніх учителів початкової школи визначалися у відповідності до встановлених змістових показників критеріїв – мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інтелектуальний, практично-діяльнісний. Саме ці критерії та відповідні до них показники рівнів сформованості методичної компетентності майбутніх учителів ми поклали в основу проведення наукового дослідження.

У відповідності до критеріїв і показників підбиралися діагностичні методики з урахуванням психолого-педагогічних напрацювань вітчизняних і зарубіжних учених.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. В основу критеріїв методичної компетентності майбутніх учителів покладено структурні компоненти методичної компетентності: мотиваційно-особистісний, змістовий, діяльнісний. Діагностика мотиваційно-особистісного компоненту здійснювалася за мотиваційно-ціннісним критерієм, змістовий компонент оцінювався за когнітивно-інтелектуальним критерієм, діяльнісний компонент визначався за практично-діялісним критерієм.

Теоретичне й практичне дослідження процесу формування методичної компетентності дозволило виявити три послідовні рівні: низький, середній, достатній і високий. Дослідження стану сформованості методичної компетентності здійснювалося на основі визначених критеріїв та їхніх показників. Виявлення рівня сформованості методичної компетентності у майбутніх учителів початкової школи здійснювалося за допомогою таких методів: спостереження, анкетування, тестових методик.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бурчак Л. В. Методичне забезпечення процесу дослідницької компетентності майбутнього вчителя хімії [Електронний ресурс] / Л. В. Бурчак. –

Режим доступу:
http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gnvp/2011_54/6.pdf . – Назва з екрана.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.

3. Вишнякова С. М. Профессиональное образование : Словарь. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика / С. М. Вишнякова. – М. : НМЦ СПО, 1999. – 538 с.

4. Галімов А. В. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до виховної роботи з особовим складом : моногр. / А. В. Галімов. – Хмельницький : НАДПС України ім. Б. Хмельницького, 2004. – 376 с.

5. Головин С. Ю. Словарь практического психолога / С. Ю. Головин. – Мн. : Харвест, 1998. – 800 с.

6. Словарь по педагогике [Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров]. – М. : ИКЦ «МарТ»; Ростов н/Д : Издательский центр «МарТ», 2005. – 448 с.

REFERENCES

1. Burchak, L. V. *Metodychne zabezpechennia protsesu doslidnytskoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia khimii* [elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu:

http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gnvp/2011_54/6.pdf .

2. Busel, V. T. (2005) *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy*. [Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language]. Kyiv.

3. Vyshniakova, S. M. (1999). *Professyonalnoe obrazovanye: Slovar. Kliuchevye ponyatiya, termyny,*

aktualnaia leksyka. [Career based / Vocational: dictionary. Key terms, terms, current vocabulary]. Moscow.

4. Halimov, A. V. (2004). *Teoretyko-metodychni zasady pidhotovky maibutnikh ofitseriv-prykordonnykiv do vykhovnoi roboty z osobovym skladom*: monohr. [Theoretical and methodological principles of preparation of future officers-border guards for educational work with personnel]. Khmelnytskyi.

5. Holovyn, S. Yu. (1998). *Slovar praktycheskoho psykholoha*. [Dictionary of practical psychologist]. Moscow.

6. Kodzhaspyrova, H. M., Kodzhaspyrov, A. Yu. (2005). *Slovar po pedahohyke*. [Dictionary of Pedagogy]. Moscow.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Фесенко Оксана Сергіївна – пошукувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: формування методичної компетентності майбутнього вчителя початкової школи у процесі вивчення природничих дисциплін у педагогічному коледжі.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Fesenko Oksana Serhiivna – applicant for a degree of the Department of Pedagogy and Educational Management at Centralukrainain Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University, Kropivnits'kyi, Ukraine.

Circle of scientific interests: Formation of methodical competence of future primary school teachers in the process of studying the natural sciences at pedagogical college.